

Корупционни индекси

Резултати от сравнително изследване
в Албания, България и Македония

Февруари 2000

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	4

КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ	5

ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО СА ИЗПРАВЕНИ АЛБАНИЯ, БЪЛГАРИЯ И МАКЕДОНИЯ	6

НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА	7

КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ	9

ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА	12

ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА	16

В настоящия материал са представени основните резултати от първото сравнително изследване на общественото мнение за корупцията, проведено в Албания, България и Македония през януари 2000г. Изследването е подготвено в сътрудничество между Витоша Рисърч при Центъра за изследване на демокрацията, Център за икономически изследвания, Албания и Форум - Център за стратегически изследвания, Македония. Изследването е базирано на разработената от Витоша Рисърч Система за мониторинг на корупцията на *Коалиция 2000* и е начало на реализацията на Регионална система за мониторинг на корупцията.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изводка

Национално представително изследване на населението на възраст над 18 г., за всяка страна.

	<i>Размер</i>
Албания	1002
България	1144
Македония	1007

Метод на изследването

Методът на изследване е персонално стандартизирано интервю.

Полева работа

Полевата работа беше извършена от 15.01. до 25.01. 2000 год.

КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ

- Корупционните индекси приемат стойности от 0 до 10.
- Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за състоянието на корупцията в страната.
- Индексите, чиято числова стойност клони към 0, показват максимална близост до идеала за “общество без корупция”.
- Корупционните индекси са групирани в няколко категории:
  - нагласи спрямо корупцията;
  - корупционни действия;
  - оценки за размерите на корупцията;
  - корупционни очаквания.

ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД
КОИТО СА ИЗПРАВЕНИ
АЛБАНИЯ, БЪЛГАРИЯ И
МАКЕДОНИЯ

Гражданите на трите страни оценяват по различен начин както най-важните проблеми, стоящи пред всяка една от тях, така и обществената значимост на проблема “корупция”.

Според общественото мнение в Албания корупцията е най-сериозният обществен проблем в настоящият момент.

В България корупцията е сред четирите най-значими проблеми, а в Македония е поставена на седмо място. И в България и Македония безработицата категорично е посочена като най-важния социален проблем.

ТАБЛИЦА 1. ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА СТРАНАТА

	Албания		България		Македония	
	%	място	%	място	%	място
Политическа нестабилност	40,3	4	13,1	8	35,7	4
Етнически проблеми	5,2	9	1,4	11	28,9	6
Корупция	68,4	1	37,5	4	28,5	7
Ниски доходи	26,3	5	50,6	2	38,1	2
Престъпност	54,5	2	27,9	5	32,1	5
Безработица	44,7	3	65,3	1	69,0	1
Замърсяване на околната среда	6,4	8	4,3	9	3,8	11
Високи цени	22,7	6	18,9	6	10,2	8
Образование	4,9	10	2,9	10	4,2	10
Здравеопазване	3,7	11	14,6	7	6,2	9
Бедност	20,5	7	41,2	3	38,0	3

Интервюираните са посочвали до три отговора, поради което сборът от процентите надхвърля 100.

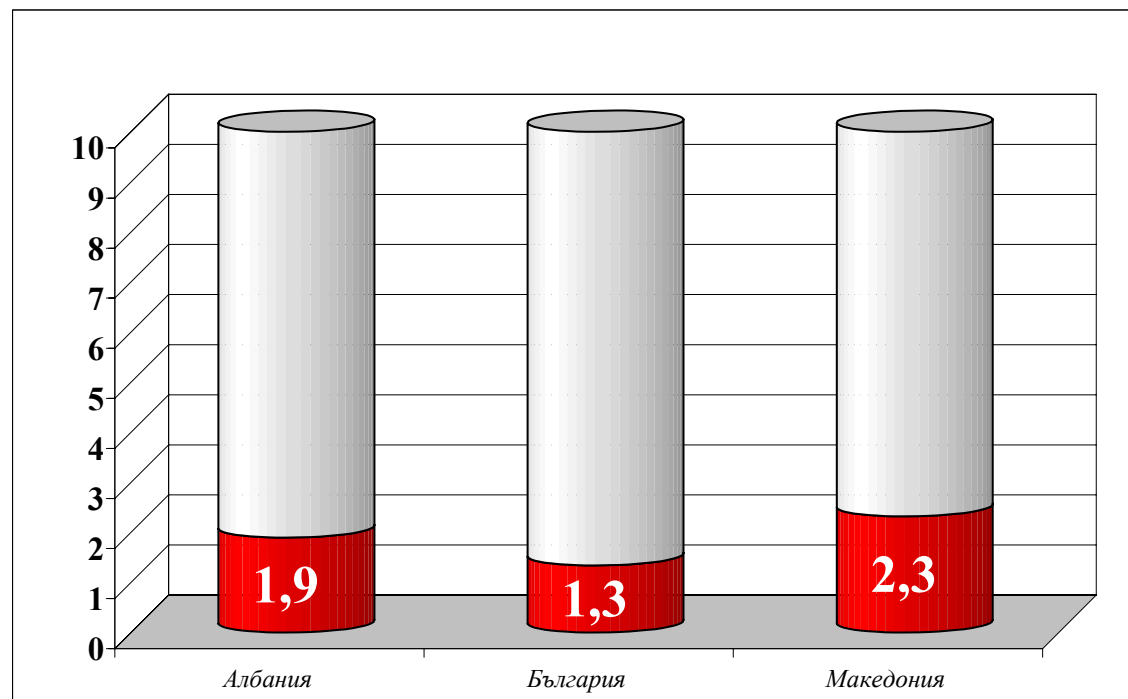
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА

Принципна допустимост

Индексът “Принципна допустимост” отразява равнището на ценностна приемливост на различните корупционни практики в трите страни.

Стойностите на този индекс и в трите страни отразяват факта, че корупцията по принцип се възприема като морално неприемливо явление.

ГРАФИКА 1. ПРИНЦИПНА ДОПУСТИМОСТ

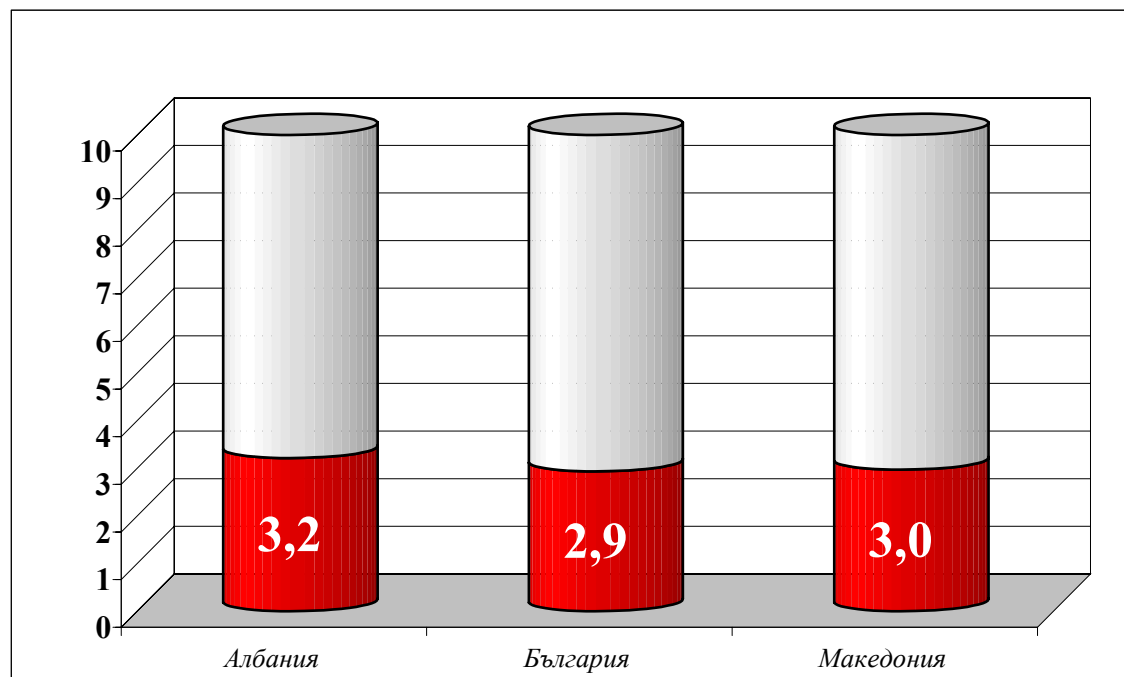

Податливост на корупция

Индексът “Податливост към корупция”, който измерва склонността на гражданите да правят компромиси със своите принципи и ценности под натиска на обстоятелствата, има близки стойности и в трите страни.

Това показва, че общественото мнение в Албания, България и Македония демонстрира своята нетърпимост към корупционните практики, а гражданите - декларираят своето желание за лична неангажираност с тях, независимо от натиска на практическите обстоятелства.

ГРАФИКА 2. ПОДАТЛИВОСТ НА КОРУПЦИЯ

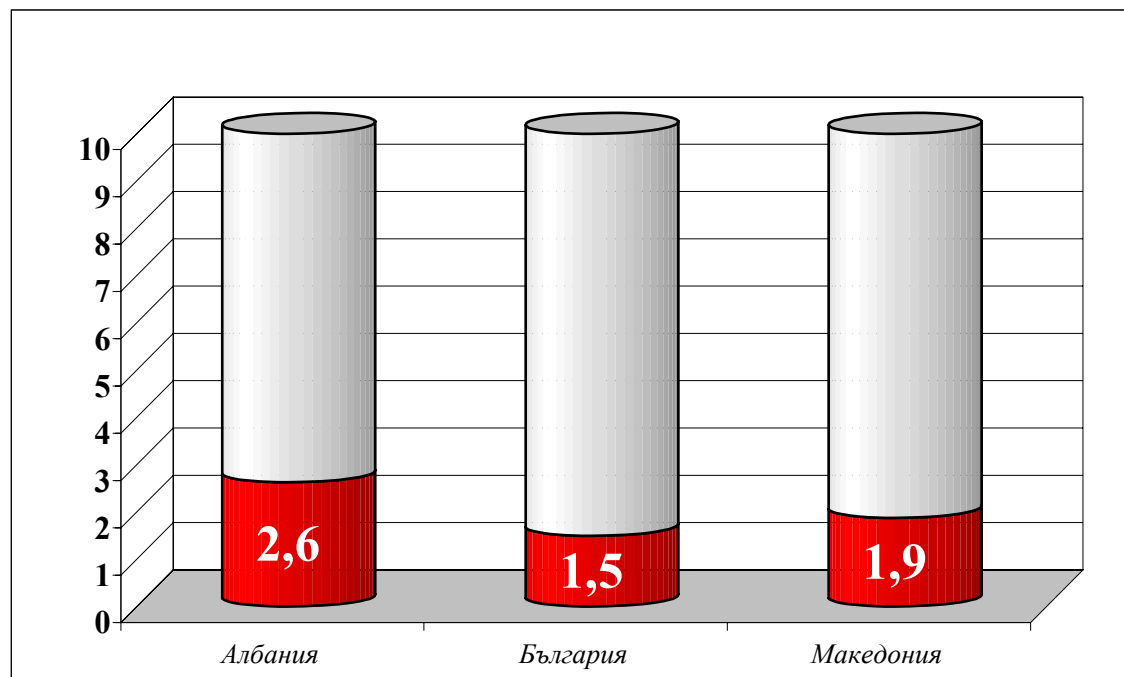
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

Корупционен натиск

Този индекс отразява разпространеността на опитите на служители от обществената сфера да осъществяват пряко или косвено натиск върху гражданите на трите страни за получаване на пари, подаръци или услуги.

Получените данни показват, че оказвания корупционен натиск върху гражданите от служители в обществената сфера е най-силен в Албания, където стойността на индекса е и най-висока. За разлика от това, в Македония и България ролята на този фактор за формиране на корупционно поведение е по-слабо изразена.

ГРАФИКА 3. КОРУПЦИОНЕН НАТИСК

Корупционен натиск

Според общественото мнение в Албания, лекарите са тези, които упражняват най-силен корупционен натиск върху гражданите. Над две трети от всички анкетирани са декларирали, че върху тях е оказван такъв натиск. След лекарите се нареждат общинските, данъчните и полицейските служители, които също оказват значим корупционен натиск върху гражданите.

В България полицейските и митническите служители, лекарите и административните служители в съдебната система са посочени като професии, най-често оказващи корупционен натиск.

В Македония класацията на различните професионални групи според оказвания от тях корупционен натиск се оглавява от лекарите, общинските, полицейските, данъчните и митническите служители, както и административните служители в съдебната система.

ТАБЛИЦА 2.”АКО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА СЕ Е СЛУЧВАЛО ДА ВИ ПОИСКАТ НЕЩО, ЗА ДА БЪДЕ РЕШЕН ВАШ ПРОБЛЕМ, ТО ВИ БЕ ПОИСКАНО ОТ:”

	Албания**		България		Македония	
	%*	място	%*	място	%*	място
Лекар	71,0	1	20,0	2	36,1	1
Учител	3,8	13	4,9	14	10,1	11
Служител или преподавател в университет	4,2	9	10,1	7	11,3	10
Служител в министерство	2,9	15	3,2	15	12,1	9
Общински служител	20,5	2	11,3	6	25,5	2
Административен служител в съдебната система	4,7	7	18,5	4	17,7	5
Съдия	8,5	5	6,9	10	13,4	8
Прокурор	4,1	10	5,9	13	4,5	14-15
Следовател	4,4	8	6,1	12	4,5	14-15
Полицейски служител	12,6	4	23,4	1	18,0	3
Митнически служител	7,9	6	19,8	3	17,8	4
Данъчен служител	15,6	3	8,4	8	16,2	6
Народен представител	0,9	16	1,9	16	4,0	16
Общински съветник	4,0	11-12	6,7	11	7,9	12
Бизнесмен	3,4	14	13,7	5	15,0	7
Банкер	4,0	11-12	8,1	9	4,7	13

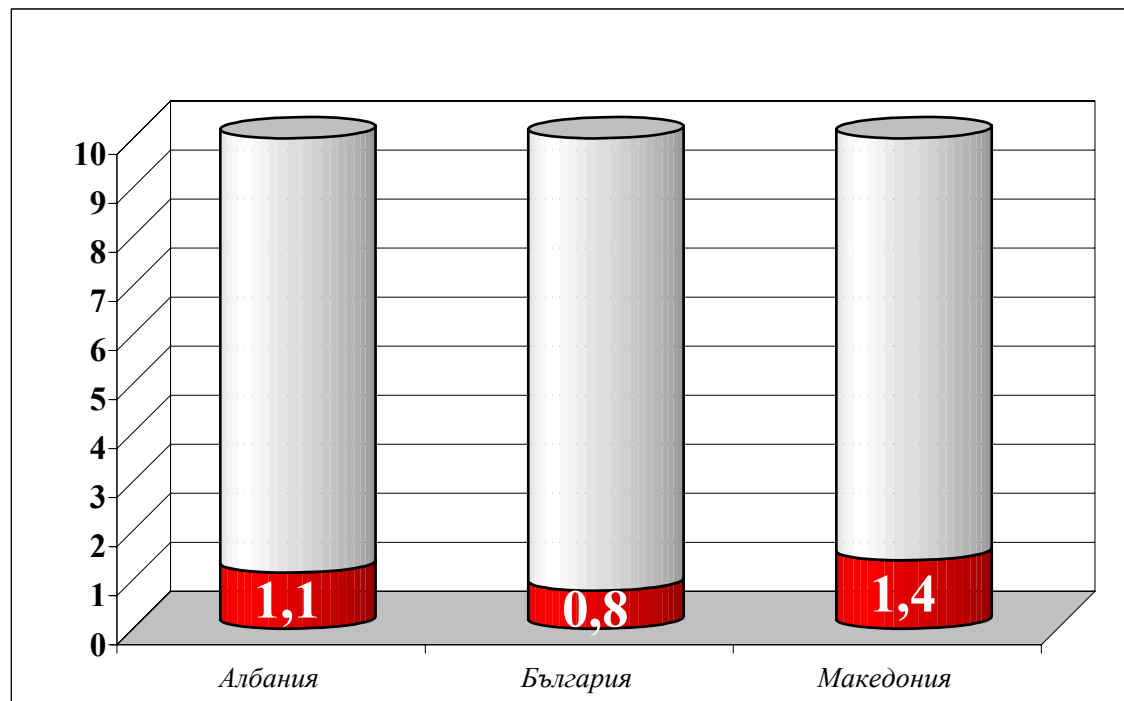
*Относителен дял на тези от контактувалите със съответната група, на които са искани пари, подаръци или услуги.

** Данните за Албания се отнасят не само за прекия корупционен натиск, но отразяват и представите на респондентите за косвения корупционен натиск.

Корупционни действия

Този индекс отразява самооценката /признанието за лично участие на респондентите във форми на корупционно поведение. Неговите стойности в трите страни дават основание да се твърди, че реалността на корупцията се създава само от една не голяма част от гражданите - около 7-8% от тях се придържат към корупционен модел на поведение според собствените им признания. Може да се предположи, че на практика този дял е по-висок.

ГРАФИКА 4. КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

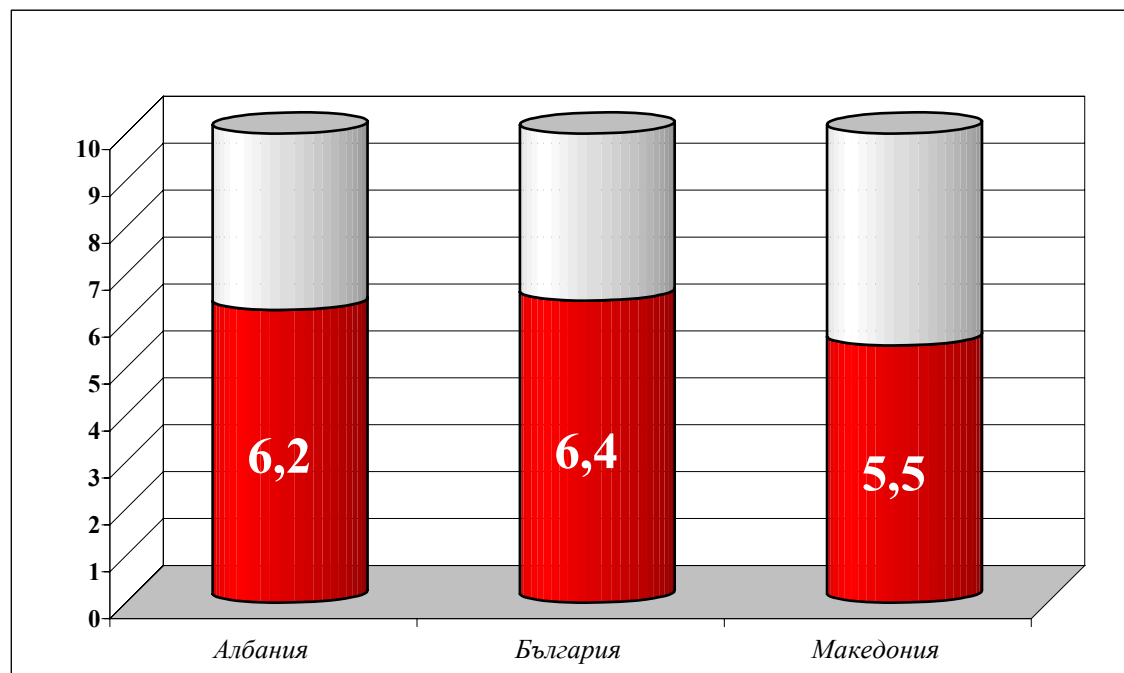
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА

Разпространение на корупцията

Този индекс измерва оценките на гражданите на Албания, България и Македония за степента на разпространеност на корупционните действия сред служителите в обществената сфера.

Въпреки регистрираните различия, стойностите на индекса и за трите страни са високи. Това на практика означава, че в представите на общественото мнение в Албания, България и Македония, феноменът “корупция” е широко разпространен.

ГРАФИКА 5. СТЕПЕН НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

Разпространение на корупцията

Както може и да се очаква, общественото мнение в Албания, България и Македония оценява по различен начин степента на разпространение на корупцията сред професионалните групи. Въпреки това, и в трите страни съществуват професии, които с право могат да се определят като “средища” на корупция.

Според общественото мнение в Албания, корупцията е най-разпространена сред митническите и данъчните служители, както и сред всички представители на съдебната система - съдии, адвокати, следователи и прокурори.

В България челните позиции в тази класация се заемат от митническите служители, (които далеч изпреварват останалите професионални групи), адвокатите, данъчните и полицейските служители, бизнесмените.

И в Македония митническите служители са посочени на първо място според степента на разпространение на корупцията. След тях се нареждат лекарите, министрите, народните представители и служителите в министерствата.

ТАБЛИЦА 3. “СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ”:

	<i>Относителен дял на отговорилите “Почти всички и повечето са въвлечени в нея”</i>					
	<i>Албания</i>		<i>България</i>		<i>Македония</i>	
	<i>%</i>	<i>Място</i>	<i>%</i>	<i>Място</i>	<i>%</i>	<i>Място</i>
Журналисти	9,4	21	10,6	21	17,8	22
Учители	9,0	22	9,5	22	25,6	19
Служители или преподаватели университети	27,8	18	29,4	18	52,2	7
Служители в министерства	50,2	12	47,9	7	52,7	6
Общински служители	56,1	9	45,0	10-11	43,6	15
Административни служители в съдебната система	63,7	7	42,0	13	46,4	11
Съдии	85,4	2	48,5	5-6	50,7	8
Прокурори	72,5	6	46,3	8	39,8	16
Следователи	74,3	5	41,0	14	37,9	17
Адвокати	77,2	4	54,8	2	45,0	14
Полицейски служители	51,4	11	51,9	4	45,8	12-13
Митнически служители	95,2	1	77,0	1	66,3	1
Данъчни служители	79,5	3	53,9	3	50,2	9
Народни представители	37,7	15	45,0	10-11	52,8	5
Министри	47,6	14	45,3	9	53,1	4
Общински съветници	36,3	17	32,5	16	33,2	18
Бизнесмени	54,8	10	48,5	5-6	58,2	3
Лекари	58,9	8	42,5	12	62,4	2
Лидери на политически партии коалиции	37,4	16	35,7	15	48,0	10
Местни политически лидери	49,1	13	31,7	17	45,8	12-13
Представители на НПО	21,7	20	16,2	20	22,3	20
Банкери	23,8	19	20,9	19	20,9	21

Институционално разпространение на корупцията

Получените данни показват, че институционалното разпространение на корупцията в трите страни възпроизвежда в голяма степен оценките на общественото мнение за навлизането на подобен род практики сред различните професионални групи. Сред първите пет институции, определени от запитаните като “средища” с голяма корупция, в Албания, България и Македония са митниците, данъчните служби и съдебната система.

Според общественото мнение в трите страни националните армии, Националните статистически институти и президентските институции са “местата” с най-малка корупция.

ТАБЛИЦА 4. “СПОРЕД ВАС, ДО КАКВА СТЕПЕН Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА В СЛЕДНИТЕ ИНСТИТУЦИИ:”*

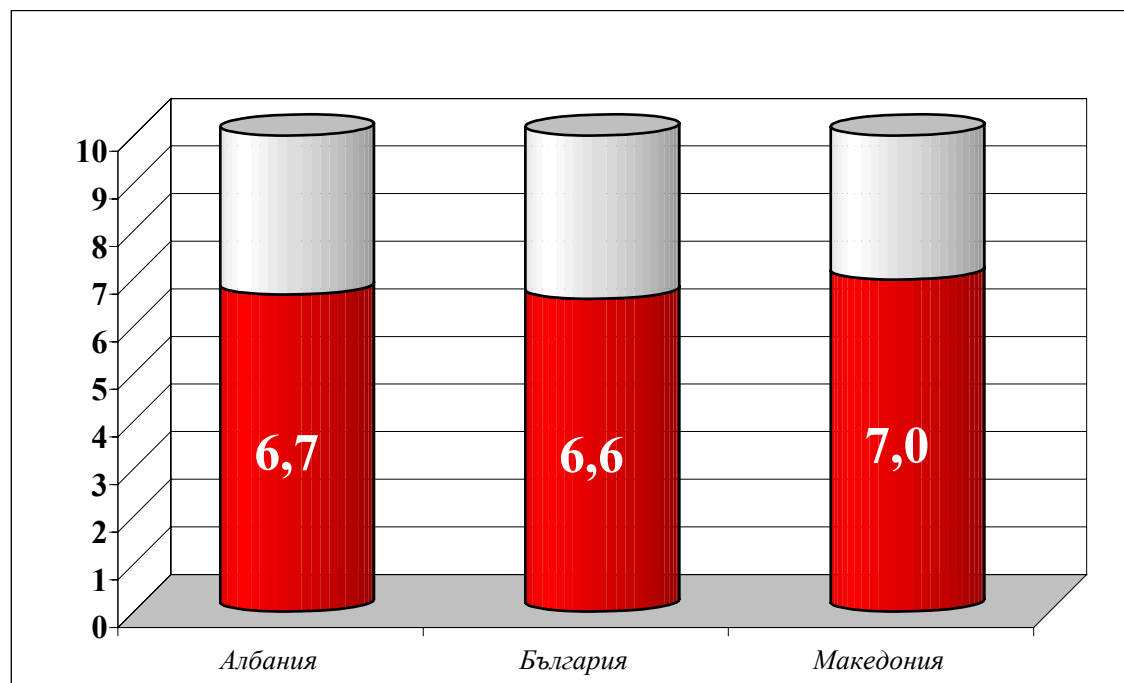
	Албания		България		Македония	
	Индекс	Място	Индекс	Място	Индекс	Място
Президентство	3,86	16	4,28	20	4,58	13
Парламент	5,74	12	6,96	10	6,22	9
Правителство	7,24	6-7	6,94	11	6,52	8
Отраслови министерства	-	-	7,24	6	6,84	4
Областни управи	7,24	6-7	7,02	8	-	-
Общинска администрация	7,34	5	6,82	12	-	-
Армия	5,22	14	5,06	18	4,50	14
Митници	9,72	1	9,02	1	8,14	1
Данъчни служби	8,86	2	7,68	3-4	7,20	2
Съдебна система	8,78	3	7,68	3-4	7,02	3
Полиция	7,06	11	7,30	5	6,72	6
Комитет по пощи и далекосъобщения	7,18	8-9	6,32	13	-	-
Комитет по енергетика	7,10	10	7,00	9	-	-
Агенция по приватизация	8,66	4	7,96	2	6,82	5
Агенция за чуждестранна помощ	-	-	7,20	7	6,60	7
Комисия за защита на конкуренцията	-	-	6,18	15	-	-
Комисия за ценни книжа и фондови борси	7,18	8-9	6,22	14	-	-
Сметна палата	-	-	5,54	16	5,74	11
Национална банка	5,54	13	5,34	17	5,82	10
Национален статистически институт	4,28	15	5,00	19	4,64	12

* В таблицата са посечени названията на органите и институциите в България. Данните за Албания и Македония се отнасят за институциите с аналогични функции.

Практическа ефикасност на корупцията

Този индекс измерва оценките на гражданите на Албания, България и Македония за степента на превръщане на корупцията в ефективно средство за решаване на лични проблеми. Неговите високи стойности в трите страни показват, че за по-голяма част от гражданите, корупционното поведение представлява успешна социална практика. Тази нагласа съществува редом с всекидневното потвърждаваното убеждение, че корупцията като начин на действие е много ефикасен инструмент за решаване на частни проблеми.

ГРАФИКА 6. ПРАКТИЧЕСКА ЕФИКАСНОСТ НА КОРУПЦИЯТА

ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА

Този индекс отразява оценките за възможностите (потенциала) на трите страни да се справят с корупцията. Неговите стойности, (макар за Македония стойността на индекса да е по-ниска отколкото за Албания и България), показват, че като цяло скептицизмът и неувереността по отношение справянето с проблема “корупция” е доминиращ сред гражданите. Според общественото мнение в Албания, България и Македония корупцията трудно може да се премахне в близко бъдеще, но съществуват възможности тя да бъде поне в известна степен ограничена.

ГРАФИКА 7. КОРУПЦИОННИ ОЧАКВАНИЯ

